List 40. **NOVICE** Tečaj XXIX.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 4. oktobra 1871.

Obseg: Liebigove misli o bolezni sviloprejk. (Dal. in kon.) — Vrtnarska skušnja: Kdaj je mokovnica bolja kakor beli trn? — Nektere misli o naših šolskih zadevah. (Dalje.) — Telovadno in boriteljsko imenoslovje. (Dalje.) — Iz deželnih zborov. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Liebigove misli o bolezni sviloprejk.

(Dalje in konec.)

Mnogo dokazov je, da telesna bolezen izvira iz slabega krmljenja.

Prav je, da se preiskuje seme svilodno z mikroskopom, in da se potem zavrže že bolno seme; vendar vzrok se s tem še popolnoma ne zvé. Treba bi bilo tedaj, da bi preiskavali, kakošen vpliv imajo kaljive soli, apno, fosforne kisline, in kako po njih tekne murbovo drevo.

Evropejski svilorejec se le malo ozira na lastnosti murbovega perja; on le toliko skrbí, da ga dobí dostojno množino, kolikor mogoče po prav nizki ceni, in nikdar mu ni skrb za to, da bi lastnost perja zboljšal z gnojenjem murbovih dreves. Ako bo hotel svilorejec to obrtnijo nadaljevati, moral bo enako storiti kakor oni, ki iz sladkorne pese izdelujejo sladkor, ker tudi oni so v prvem času dobivali peso od kmetov, zdaj pa sami sadijo peso na dobro pognojene njive, ker navadni kmetje jej le malo ali celó nič ne gnojé, pomanjkljivost gnojivne močí pa storí, da ima pesa le malo sladkorja v sebi.

V novejšem času se prikazuje neka bolezen murbovega drevesa, koja utegne imeti prav hude nasledke. V južnem Tirolskem se je prikazala bolezen, ki se vedno širi. Kakor hitro ta bolezen murbovo drevo napade, ono ne le umrje, ampak vkuži tudi vse sosedne. Bolezen napade najprvo korenine, in z drobnogledom se spoznava, da je ta bolezen neka prav tanka plesnjeva gobica itd.

Tej stvari odgovorimo mi tako-le:

Dokaže se lahko, da je v spisih dotičnih 1864. l. skor edini vzrok svilne bolezni navedena pomanjkljivost gnjilca v perji, ktero se sviloprejkam poklada, da je pa v zadnjem spisu slaba zložba redivnih obstojnih delov perja navedena le kot eden mnogih vzrokov, ki je bolezni sviloprejk kriv; dokazano je, da pl. Liebig pri teoriji ne pozná nobene praktične veljave, in da najrazličnejše stvarí skupaj meša, kakor to vidimo iz tega, da njemu je vse eno reči: bolezen sviloprejk ali pa bolezen murbe; to mu je vse eno!

Dokazati pa moremo tudi to, da je Liebigova misel popolnoma kriva; on namreč misli in trdi, da se murbovemu drevju v naših pokrajinah nikdar in nikakor ne streže. Kje in kako je to resnica? Mar ni bolezen sviloprejk tudi v tistih deželah, v kterih se murbam toliko streže in gnoji, in mar ne dobiva murba ravno v našej deželi vedno precej gnojnih močí, s tem, da poljedelci njive gnojijo, in mar nobeni del ne dospe do na široko razširjenih korenin murbe? Gotovo dovelj.

Prof. pl. Liebig opira vse dokaze na kemično preiskavo murbovega perja, ktero je dobil iz Turkeštana, in ktero je imelo v sebi 3·38 do 4·04 (%) gnjilca. Originalen je njegov dokaz: „Perje iz Turkeštana ima prav dovoljno množico gnjilca v sebi; da reji sviloprejk zadosteva, dokaže to, da je v Turkeštanu bolezen sviloprejk tako neznana kakor na Kitajskem in Japanskem“.

Mi pa dokažemo lahko prav določno, da ne le v Turkeštanu, ampak tudi na Kitajskem in Japanskem traja že več let bolezen sviloprejk, in da se od leta do leta množi in širi; to mu dokažemo sè žalostnimi skušnjami naših svilorejcev, ki z originalnim semenom sviloprejk iz ondotnih pokrajin od leta do leta manjši vspeh dobivajo; to tudi dokažemo z mikroskopičnim preiskavanjem dotičnega svilodnega semena; in če vse to ne zadostuje, bode gotovo vsaj to velevažen dokaz, da je Japanska vlada sklenila izvaževanje svilodnega semena omejiti, ter s tem upa, slabim okoliščinam domače sviloreje pripomoči.

Kar pa imamo o kemičnej zložbi murbovega perja omeniti, objavimo le to, da ima ravno murbovo perje na Japanskem in Kitajskem malo, celó malo množino gnjilca. Dr. Reichenbach je preiskaval prav vestno perje iz Brešije, in našel je, da ima več gnjilca v sebi nego ono iz Japanskega, in vendar le ubogi Breščani še vedno brezvspešno čakajo na pomoč od množine gnjilca.

V Ogerskem Staremgradu je prof. Moser izvršil natančno preiskavanje murbovega perja ondotnega kraja, in je v njem našel 4·7 (%) gnjilca. Na ces. kralj. poskuševališču Goriškem se je preiskavalo sedem poskušinj in našle so se v murbovem perji sledeče množine gnjilca: 4·6 (%) — 5·09 (%) — 5·3 (%) — 4·99 (%) — 5·15 (%) — 5·8 (%) — 5·1 (%).

In kdo ne zna, da ravno pri nas na Goriškem huda bolezen sviloprejk že dolgo časa razsaja, čeravno ima naše murbovo perje več gnjilca nego ono iz Japanskega.

Ko bi Liebig v splošnjem priporočal, da bi svilorejci skrbeli za zdravo in krepko hrano, koja bi bolnim sviloprejkam bila v pomoč, potem bi se smeli njegovi spisi ceniti.

Saj je v goriškem časopisu že dovelj jasno bilo pisano, da krepka hrana more življenje bolehnega organizma zdatno podaljšati, in ravno v tem oziru je gotovo, da bode od dveh bolehnih organizmov dalje časa živelo ono, ktero dobiva krepkejšo hrano.

Tedaj bode tista bolna sviloprejka dalje časa živela, ktera bode dobivala krepko perje, nasprotno pa

bode bolna sviloprejka, kteri se krmi le slabo perje, kmalu onemogla in vsahnila. Vendar pa moremo opomniti, da zarad boljše in krepkejše krme se ne zmanjša število kužnih telesec v sviloprejki; le toliko je, da ima sviloprejka s tem, da dobiva krepko hrano, tudi čvrsto moč življenja in se lahko protistavlja večemu vplivu teh telesec, in ker je menjava redivnih tvarin v organizmu jako živahna, zato se njej kmalu to nadomesti, kar kužna telesca, ki so v organizmu kakor prisiljenci vgnjezdena, povžijejo in porabijo.

Nemogoče je toraj iskati vzroka te bolezni v perji, sploh v hrani; to pa tudi raznotere skušnje spričujejo, vsled kterih je razvidljivo, da kakovost perja nima naravnost na to bolezen nikakega vpliva.

Ako bi bila pomanjkljivost vzrok te bolezni, bi se sililo zopet to vprašanje, zakaj da imajo izmeti bolnih sviloprejk, ktere so ravno tisto perje vživale, kakor zdrave, vedno več gnjilca v sebi nego oni od zdravih. Narava vedno skrbi, da vsaktere nerednosti zopet popravi, — v tem slučaji pa bi ravno nasprotno ravnala. Tu smo do sedaj govorili vedno le o bolezni tako imenovanih „teles“, čeravno vsi znamo, da je še neka bolezen sviloprejk, to je zaspanost. Gosp. Liebig od te bolezni nič ne vé, in pripisuje vzrok nesreče v svilorejі edino le bolezni telesec.

Mi sklenemo ta članek s tem, da iskreno priporočamo vsem svilorejcem, da ne zanemarjajo reje murbovega drevja, ker zdrava in krepka hrana bode vedno bolehnim sviloprejkam zdatna pomoč, da prestanejo viharne napade. Saj je krepka hrana tudi človeku, ki je prestal hudo bolezen, najzdatnejša pomoč, da se pokrepčá. Najprvo pa nam ostane vzrok bolezni vničiti, to pa dosežemo le z mikroskopom, ki nam bode pokazal bolne metulje, od kterih imamo pričakovati le bolnega zaroda, te bomo tedaj ločili in odstranili. Mikroskop nam bode pripomogel nesrečno bolezen sviloprejk vničiti, nikdar pa ne perje, ki ima več gnjilca v sebi, kakor misli Liebig, ki edino le v perji vzroka te bolezni išče. Po „G. L.“

Vrtnarska skušnja.

* *Kdaj je mokovnica bolja kakor beli trn?* Po triletnej skušnji sem se do dobrega prepričal, da hruševi cepiči prav čvrsto rastejo na mokovničnej podlagi; da je tedaj mokovnica (crataegus aria, Mehlbeerbaum) za velika drevesa boljša podlaga mimo belega trnja, kajti ta v rasti zastaja proti hruški na debelost, mokovnica pa, ki ima močán sok in močno deblo dela, se hruški primerno redí. Mokovnične jagode ubožni meljejo za kruhovo moko; morda toraj tudi hrušev sad na tej podlagi ne bode preslab. To bode pokazala prihodnost, ako ni še skušeno drugod.

Lovro Mencinger Golski.

Šolske stvari.

Nektere misli o naših šolskih zadevah.

Spisal Janez Bilc.

(Dalje.)

III.

Učitelj, organist in cerkovnik.

Kako so se pač te tri službe v eni osebi zedinile? Pa ne le pri nas, ampak tudi po drugih deželah; in ne le par let, ampak zmerom so bile združene. Komu niso znane besede nemškega pesnika, ki se nikakor ž njimi ni hotel posmehovati ljudskim učiteljem: „Organist, Schullehrer zugleich, und ehrsamer Küster“. Vsakdo lahko sprevidi, da je bilo to trojno opravilo iz ekonomičnega obzira v osebi učiteljevi združeno. Soseska je potrebovala organista, cerkovnika in učitelja, pa vse tri dobro plačevati, da bi vsak za-se dobro živeti mogel, temu manjše soseske nikakor niso bile kos. Učiteljem je bil pa s tem prihodek mnogo zboljšan. Poznam učitelja, ki ima komaj toliko plače, da kot učitelj še tri mesece životariti ne more; s plačo orglarja in cerkovnika pa prav dobro izhaja.

Da je za učitelja cerkveno petje ali orglanje sramotno, to si upa le kdo iz glasovitega Dittes-a šole trditi. Da je pa služba organista veljavi in dohodkom učenika koristna, tega bi te mogel, dragi bralec, gosp. Jereb, učitelj v Knežaku na Pivki, prepričati. Farna cerkev ni imela orgelj, in učitelj je bil pri trdih in surovih gozdarskih kmetih zaničevan, skoraj bi rekel, sovražen. Novi fajmošter napravi nove orgle. Ko prvikrat zadonijo, vse začudeno orglarja pogleduje, češ, kdo je vedel, da v našem učeniku tak mojster tičí! In potem je bil le en glas po soseski: to je možak naš učenik; pokazali bomo pri beri, da ga spoštujemo. Tako misli priprost kmet, pa ravno pri njem je treba ljubezen in spoštovanje do učenika povzdigniti, če hočemo, da se med ljudstvom ljubezen do šol in omike vedno bolj razširja.

Vse drugače mislijo in govorijo učitelji nove dôbe o službi cerkovnika. „To je sramotno, cerkovniki nočemo več biti!“ — so kričali nekteri pri nekem učiteljskem zboru. „Dobro! pa prihodke cerkovnikove bi vendar radi še ohranili“, — jih je zavrnil predsednik. Taki gospodje „učitelji-cerkovniki“ pogostoma ne premislijo, da z „mežnarijo“ oni druzega opravila nimajo, kakor to, da jeseni bero pobirajo. Oni ne zvonijo, oni ne pometajo cerkve, oni sveč ne prižigajo, da, še mašnih oblačil, dasiravno v žagradu stojijo, se ne dotaknejo ne; to vse opravlja njihov hlapec ali najemnik, kterega pogostoma pičlo plačajo, sami pa bero in štolo pobirajo. Ni tedaj čuda, da se duhovni mnogokrat pritožujejo, da tako slabo plačani sluga tudi slabo svojo službo opravlja, vendar vse to pregledajo in potrpijo, da je le stan učiteljev boljši in se stroški soseskini zmanjšajo.

Omenil sem to le zato, da pokažem, ali je vpitje: „preč s cerkovništvom!“ res tako opravičeno. Pri vsem tem pa, da je učitelj „Organist, Schullehrer zugleich und ehrsamer Küster“, je njegova plača pičla, in nikakor ni primerna težavni in imenitni službi njegovi. Veliko se je že o tem govorilo in pisalo — pa učitelji so zmirom pri starem. V notranjski Bistrici ima hlapec na žagi hrano in pa 130 do 150 gold. na leto in takih hlapcev je več ko 20. Revni podučitelj pa ima 156 gld. letne plače, in s tem se mora hraniti. Prašam tedaj, ali ni to v nebo vpijoča krivica? Ali ne bi bilo boljše, da bi odgojitelj otrók pustil šolo in pa šel Bistričanom „tavolette“ žagat. Ako pa učitelj obolí, da ne more več podučevati, kaj mu je početi? In kedar mu starost ude potare, glavo obelí, kje bo penzije iskal; kje bo prosil dostojne pokojnine za svoj 30—40letni trud? Čaka ga osoda starega poštnega konja, tega reši sekira, njega smrt britke osode. In ako je učitelj zapustil vdovo z otroci, kako se jim bo godilo po smrti očetovi? Beračiti morajo, ali pa životariti o milošnji, ktero jim soseska ali pa „društvo podporno“ podeli. Skrajni čas je tedaj, da se stan učenikov zboljša, da se manj govorí in toži po zbornicah in časnikih, ter več stori, da se v laž postavi starodavni pregovor „quem dii odere, paedagogum fecere“. (Kon. prih.)

Telovadno in boriteljsko imenoslovje.

Sestavil Ivan Z. Vesely, načelnik „Sokola“ ljubljanskega.

(Nadaljevanje iz štev. 24.)

S.

Säbel, sablja.
Säbelgefäss, sabljin roč.
Säbelgefecht, bor s sabljami.
Säbelkorb, sabljin koš.
Säbelkreuz, sabljin križ.
Säbelscheide, sabljina nožnica.
Salutiren, pozdraviti.
Schafsprung, skok s pritegnjenimi rokami.
Schaft, kopjišče.
Schärfe, ostrina.
Schärfen, brusiti.
Schaukel, gugalnica.
Schauturnen, telovadba na ogled.
Scheeraufsitz, nased na vskriž.
Scheeraufsitzen, nasesti na vskriž.
Scheere, škarje.
Scheerriesensprung, veleskok na vskriž.
Scheibe, tarča.
Scheide, nožnica.
Schenkel, stegno.
Schief, napošev.
Schienbein, piščal.
Schiessbogen, lok.
Schiessbuch, zapisnik strelni.
Schiessen, streljati.
Schiessgeräthe, strelno orodje.
Schiessgewehr, puška.
Schiessplatz, strelišče.
Schlagen, odbiti.
Schlagen den Ball, žogo biti.
Schlag, vdar.
Schlängellauf, tek kačji.
Schleudern, metati s pračo.
Schliessen, skleniti.
Schluss, sklep.
Schneidersitz, seja krojaška.
Schneidersitzen, sedeti po krojaško.
Schneidersitzwechsel, presed krojaški.
Schneidersprung, skok krojaški.
Schneide, ostrina.
Schnellen, štrkniti.
Schnellgang, hitrohoja.
Schnellgehen, hitro hoditi.
Schnelllauf, hitrotek.
Schnelllaufen, hitro teči.
Schnelltritt, urni korak.
Schnur, prevoza.
Schocken, lučati.
Schräg, poprečen.
Schrägmarsch, poprečni pohod.
Schraube, vrtelo.
Schraubenaufsitz, nased zaviti.
Schraubenaufsitzen, nasesti zavito.
Schritt, korak.
Schrittwechsel, menjava koraka.
Schwimmschule, plavarnica.
Schulter, ramica.
Schulterblatt, pleče.
Schulterdeckung, kritje plečno.
Schulterstehen, stoja na ramenu.
Schuss, strel.
Schusswaffe, strelno orožje.
Schwebe, pomol.
Schwebebaum, gred.
Schwebebaum, izpomaljajoča noga.
Schwebehang, vesa s pomolom.
Schwebeholm, gredica.
Schwebekampf, borba na gredi.
Schweben, moleti.
Schwebereck, majalni drog.
Schwebewechsel, menjava pomola.
Schwenken, zasukati.
Schwenkung, zasuk.
Schwerpunkt, težišče.

(Dalje prihodnjič.)

Iz deželnih zborov.

Deželni zbor Koroški.

25. dne u. m. je bila zbornica nenavadno polna; videlo se je namreč, da „ustavoverci“ bodo svoja usta široko odprli in planili čez pismo (reskript), ki ga je cesar poslal českemu zboru. In res je prišel predlog dr. Luggina na vrsto, kteri hoče, naj politični odsek prevdari in potem zboru poroča o tem, kakošne nasledke utegne oni reskript cesarjev imeti na deželo koroško? Ves svoj predlog je dr. Luggin vprl na 3 puhle podstave: 1) na Schmerlingovo februarsko ustavo (ktero so ustavoverci sami prekucnili), 2) na to, da Čehi nimajo državnega prava (ktero sta po stoletnem obstanku pragmatična sankcija in oktoberska diploma priznala in potrdila), in da 3) gré zdaj za to, da bi se Nemci v Avstriji potlačili (če Nemec ne more vseh druzih narodov tlačiti, misli že, da je on potlačen!) C. k. deželni predsednik baron Ceschi zanikuje zboru pravico, sklepati o tem. Vendar 33 ustavovercev na vrat na nos sprejme Lugginov predlog; nasproti so glasovali le Einspieler, Jäger, Pongrac in škof Wiery. Gosp. Einspieler je že pri začetku seje naznanil oporéko (protest) zoper ta predlog. Mnogo govornikov beseduje zoper to, da se E. protest bere; na zadnje se vendar dopustí branje. Einspieler dokazuje, da deželni zbor po ustavi še pravice nima pretresati reskript cesarjev do českega zbora, — da ces. reskript odločno pravi, da se po njem ne bode žalilo nobeno drugo deželno pravo itd. — Če tudi 4 glasovi ne poderó sklepa, vendar je Einspielerjev glas strašno zopern bil koroškim ustavovercem.

Deželni zbor Gornje-avstrijski.

Kakor v Ljubljani 13, tako v Lincu 19 ustavovercev ne hodi v deželni zbor. Ko pa je kupčijska zbornica volila 3 nove poslance ustavoverce, pride 27. septembra vsa „ustavoverska procesija“ v zbor in zahteva, naj zbor vse, kar je že obravnal in sklenil brez njih, še enkrat obravnava in o vsem še enkrat sklepa. Deželni glavar vsled deželnega reda tega ne dopušča; dr. Wieser po vsi sili hoče govoriti, deželni glavar ustavi zborovanje, ustavoverci kričijo in razsajajo, galerija jim pomaga, naposled „procesija ustavoverska“ vendar odlazi in zborovanje 30 poslancev se nadaljuje. — Kakor srboriti otroci so današnji ustavoverci.

Deželni zbor Šlezki.

Ta deželni zbor šteje le 2 Čeha in 2 Poljaka, a ti so krepko protestovali zoper sklep ustavoverske večine, kteri je jud dr. Blitzfeld glavar in kteri je tudi cesarski reskript do českega zbora hud trn v peti. Šlezija šteje le 223.000 Nemcev, Slovanov (Čehov in Poljakov) pa 238.000 in vendar je tudi tukaj zvita Schmerlingova buča izduhtala volilni red tak, da Nemci lahko povsod do večine dospejo.

Deželni zbor Češki.

V odseku, ki je za državopravne zadeve sestavljen iz 30 poslancev, so bili 27. septembra vsi predlogi pododsekov, ki se tičejo adrese na cesarja, sprejeti. Kot poročevalci treh pododsekov so bili izbrani: grof Clam-Martinic, dr. Rieger in dr. Zeithamer. Na to adreso — se vé da ves svet čaka z največo radovednostjo.

Deželni zbor Zadarski.

Tudi v Zadru niso brez ustavovercev, ki se repenčijo nad cesarjevim reskriptom do Čehov. 29. dne u. m. je poslanec Filipi (zagrizen Talijan kakor Lapena, Alseani in še par druzih) v imenu talijanske manjšine s protestom stopil zoper ta protest na noge; al predsednik zbornice ni pripustil, da bi se bilo o njem kaj govorilo. — Na to pa je poslanec Klaić v imenu večine zborove napovedal, da jej bode predlagal, naj pokloni adreso cesarju, v kteri zaupanje izreče spravoljubni politiki ministerski.

Deželni zbor Gališki.

Kakor deželni zbor Linški tako je tudi že deželni zbor Gališki izdelal adreso do cesarja. 2. oktobra je bila adresa sprejeta, v kteri veje federalistični duh; žalibog, da še zmirom razpor med Poljaki in Rusini ni poravnan; zato je 20 Rusinskih poslancev zapustilo zbornico o razpravi adresini.

*

Deželni zbor Goriški.

Naš deželni zbor nima že poldrugi teden nič sej. Odseki delajo in so že nekaj tvarine pripravili za občni zbor, pa poročevali niso svojih važnih poročil — na pr. o volitnem redu. — Lahi so vse popravne nasvete slovenske (pri volitnem redu) zavrgli. Sicer pa je že gotovo, da vsa postava pade, ker za obveljavo je 2 tretjin glasov treba, teh pa Lahi nikdar ne dobodo. Vendar pa hočejo Slovenci svoje manjšinino sporočilo temeljito izdelati.

Deželni zbor Poreški.

Kakor sem „Novicam“ že naznanil, so v našem zboru štirje Slovani: oče Isterskih Slavenov, prečastiti škof g. Dobrila, Franjo Marot in Anton Rubesa (Kastavca) in Ivan Grobiša, dekan iz Kerkavca. Od treh namestnih izborov sta bila izbora kanonika dr. Feretića in posestnika Bogovića potrjena; g. Zamarina pa so odvrgli, — zakaj? Menda zato, ker ni vreden naslednik lani v zboru umrlega dr. Madonizze. Madonizza je bil velik liberalec, svetniki so mu bili pravi „štifelpucerji“; sv. Ignacija Lojola je imenoval prismodo, sv. Frančiška pa norca itd.; katoliški plovan Zamarin bi ga tedaj ne mogel prav nasledovati. Odbor je našel Zamarinove izborna pisma vse v redu, a vendar izvan gori omenjenih Slovanov ni noben poslanec za-nj glasoval, in tako je padel. Nadjamo se pa, da bodo njegovi volilci značajni ter ga sopet volili. On je pošten Talijan. Gosp. Bogović in Feretić nista prišla v zbor, menda zato ne, ker so ju liberalci lani odvrgli kakor letos Zamarina. — Občine so skoro vse se s prošnjami oglasile, da hočejo avtonomijo; pa talijanska gospôda menda ne bode prošenj vslišala, češ, da so občine premajhne. Al jaz bi tem gospodom doslednost njihovih besedí pokazal in bi rekel: vsaj tudi zborček je predroben, treba ga je združiti z zborom bele Ljubljane, da bode Istra srečni del Slovenije v srečni Avstriji.

Deželni zbor Kranjski.

V 6. seji je deželni glavár priobčil pismo, po kterem c. k. deželni predsednik vabi zbor, naj kmali voli poslance v dunajski državni zbor; nektere peticije so bile izročene šolskemu odseku. Potem se začne obravnava postave, po kterej naj bi se §. 28. črk. 8. naše občinske postave dodal pristavek, po kterem naj bi se omejílo izdavanje ženitvanjskih oglasnic in sicer tako-le:

„Pri dokazanem pomanjkanji potrebnih dohodkov ali pri dokazanem slabem obnašanji se sme odreči ženitvanjska oglasnica. Pritožba proti odločbi občinskega starešinstva gré na občinski odbor in dalje na deželni odbor“.

V imenu odborovem je deželni glavár dr. Razlag poročal o tej postavi in za ta čas je mesto predsednikovo prevzel deželnega glavarja namestnik Peter Kozler. Prvi poprime fajmošter Tavčar besedo, da pové, da cerkev ne stavi nikomur ovir zakona, ako ga ne zabranujejo državne in druge postave. Iz cerkvenega stališča je tedaj on proti nasvetovani postavi; al iz narodno-gospodarskega ozira in gledé na to, da prav velike nadloge za soseske izhajajo iz tega, ako se sme vsak berač in vsak lenuh ženiti, mora on glasovati za to postavo, ki pametno omejuje prostost ženitvanjsko.

Za g. fajmoštrom Tavčarjem poprime dr. Bleiweis besedo in priporoča zboru, naj sprejme predloženo postavo, da se vsaj nekoliko zabranijo ženitve ljudem, ki nimajo od ničesa rodovine rediti in so nepoštenega obnašanja. Omenil je, da že leta 1864. je deželni zbor sprevidel potrebo, da bi se županijam pravica dala, da v svoji soseski ne dadó takim ljudém privolitve v ženitev; al ko se je leta 1866. delala občinska postava, prezrl se je ta sklep. In tako morajo zdaj županije po črki 8. §. 28. ženitvanske oglasnice dajati vsacemu, kdor se pri njih oglasí, da se hoče ženiti. Dr. Bleiweis pripoveduje potem velike zadrege, v kterih je pretekla leta večkrat bil deželni odbor, ko so pred-nj prišle pritožbe ženinov, da jim župani nočejo oglasnic dati; pritožil se je enkrat celó slep berač, ki se je na vrat na nos hotel ženiti. Deželni odbor je sprevidel, da ima župan popolnoma prav, da se brani beraške družine v svojo sosesko, al po nesrečni postavi ne more se nikomur braniti ženitev. Deželni odbor v taki zadregi je skušal večkrat rešitev take pritožbe zavleči, mislé si, da ženinu preide muha ženitvanska. Al le malokterikrat se mu je posrečil dober namen njegov. Zato je živa potreba, da se nekoliko predrugači oni §. Oziri so trojni, ktere povdarja dr. Bleiweis v svojem govoru: eden je ta, da marsikter ženin in marsiktera nevesta bosta pozneje hvaležna, ako se jima je zabranila ženitev, — polna miza otrók pa prazna skleda delata velike nadloge. Take ženitve odvračati, zabranja beraštvo (proletarijat), in to je dolžnost vsacega človekoljuba. — Drugi ozir je ozir na soseske. Če imajo soseske dolžnost, svojim ubogim živež dajati, morajo tudi pravico imeti, zabraniti, da v njeno sosesko ne stopijo taki, ki jim še veča bremena nakladajo kakor jih imajo že zdaj; če avtonomija nima biti le prazen glas, se jim ne more pravica jemati, da ne dovolijo takim ljudém ženitve, o kterih se že gotovo vé, da jim pridejo na glavo. In poleg vsega tega mora se tudi skrbeti za pošteno življenje (moraliteto) kolikor je mogoče. Kako stojí z izrejo tacih otrok? kako s stariši samimi tacih otrok? Kedar kruha ni, nastopi beraštvo, iz beraštva tatvina, goljufije, samomori, umori žene in otrók, kakor to vidimo vsak dan po različnih deželah! Po vsem tem je priporočal zboru, naj sprejme postavo. — C. k. deželni predsednik pl. Wurzbach potrjuje resnico tega, kar je dr. Bleiweis povedal od zadreg, v kterih je deželni odbor zarad ženitev bil, in da res vse soseske želijo, da bi se omejila prostost ženitev. Al deželni predsednik se bojí, da se ne bode ta postava potrdila, ker nikjer v našem cesarstvu take postave ni, pa tudi ni gotovo, da se polajšajo bremena soseskam, ker namesti zakonskih otrok ne bode nič manj nezakonskih. Vendar je obljubil viši vladi priporočati, naj potrdi to postavo. — Konečno poprime še dr. Razlag besedo ter povdarja, da občni državljanski zakonik pa tudi druge postavne določbe omejujejo preproste ženitve; tako, na priliko, se ne smejo ženiti maloletni vojaki, nekteri uradniki, pazniki v jetnišnicah itd. Tudi postava ni pretrda, ker do dobrega dokazano mora biti, da je ženin preubožen in slabega vedenja. — Nasvetovana postava se po vsem tem enoglasno sprejme.

Dr. Jan. Bleiweis poroča potem o deželni gozdarski šoli v Šneperku. Deželni odbor je naprosil gosp. dr. Razlaga in odbornika družbe kmetijske g. Schollmayer-a, da sta šla k konečnim preskušnjam 31. avgusta v Šneperk. Poročilo njuno o tej šoli je tako častno za učitelje in učence, da more deželni zbor jako zadovoljen biti s to šolo, ki bode na veliko korist gozdarstvu kranjskemu. Deželni zbor je enoglasno sklenil zahvalo knezu Schönburgu za velikodušno ustanovitev te šole na njegovi grajščini.

Poslanec Murnik poroča potem v imenu finančnega odseka o proračunu bolnišnice, porodnišnice, najdenišnice in norišnice za leto 1872. — Predlogi so bili soglasno sprejeti.

Deželni zbor štajarski.

Kakor povsod „ustavoverci“, tako tudi nemški Štajarci so zatrobili v rog, da protestujejo zoper cesarjev reskript, Čehom poslani. Poročevalec Rechbauer je žugal ministerstvu celó s zatožbo in le obžaloval je, da te pravice deželni zbor zdaj še nima. Zoper ustavoversko resolucijo so trije Slovenci: dr. Dominkuš, Herman in dr. Srnec krepko povzdignili svoj glas in resno in šaljivo take resnice metali ustavovercem v obraz, da je mnogokrat, posebno pri govoru Hermanovem, vstajal tak hrup, da ga je deželni glavar dvakrat vstavil v govoru. Se vé, da je bila resolucija ustavoverska sprejeta — in to z 44 glasovi proti 16.

Dopisi.

Petrograd 16. (4.) avgusta. — *η* — (Konec.) Tako so se poznali le udje vsacega kroga med seboj, njegov poglavar je poznal tudi ude enega iz viših krogov, ud čegar je ravno bil. Sicer družbeniki drug za druzega niso vedeli. Nečajev je prinašal svoje ukaze, pod imenom ukazov zlaganega komiteta, v centralni krog, udje tega kroga pa so jih dajali naprej po svojih krogih. Sicer je stal Nečajev v zvezi z izseljencem Bakunjinim, in po njem z zapadnimi socijalisti. Vse dokumente tega društva, pisma, pečat z nadpisom: „Ruskij oddelj moždnarodne zveze“, kakor tudi kaso, je hranil ud centralnega kroga. Komitet, to je, Nečajev je tirjal po programi od udov brezuslovne pokorščine. V vsem svojem postopanji se je odlikoval ta človek posebno s svojo trdo voljo, z nekim posebnim neusmiljenim avtokratizmom; in ko bi bili zdanji pogoji taki, da bi bil Nečajev svoj cilj dosegel, govorila bi zgodovina o Ivanu Groznem kakor o angeljčku v primeru s tem „narodoljubivim demokratom“. Udu centralnega kroga, nekemu Ivanovu, se je nazadnje prečudno zdelo, da komitet navadno prav naglo, včasi v eni uri, in vsako, še tako krivično stvar, razreši po volji Nečajeva; zato se je on pritožil v svojem krogu, kakor tudi drznil, Nečajeva po komitetu vprašati. To je dalo Nečajevu povod, Ivanova k smrti obsoditi zavoljo nepokorščine in nevarnosti. Nečajev in ostali 4 udje tega kroga so izvabili Ivanova v samoto v nek podmolj blizo Moskve, ubili in vrgli v vodo. Ko je policija te homatije zasledila, bežal je Nečajev iz dežele, ostali so prišli pravici v roke. Štirje udje centralnega kroga so obsojeni zavoljo zavratnega ubijstva po 7 do 15 let, potem se bodo naselili v Sibiriji. Ude drugih krogov je tožil prokuror (državni pravdnik) zavoljo zagovora proti državi, obsojeni pa so le kot udeležniki tajnega društva, in sicer literat Tkačev, ki je programe in proklamacije pisal, v zapor nekaj čez leto; gospá Dementjeva, ktera jih je tiskala, na 6 mesecev, drugi na več ali manj tednov, nekaj jih je nekrivih spoznanih, nekaj še pred sodbo.

Poslušalcev pri teh sodniških obravnavah, da je neki bilo vedno vse polno, in advokati-zagovorniki so se pokazali večidel prave Cicerone, posebno knez Urusov. G. Spasovič pa, sicer znamenit advokat, je igral v tem delu posebno rolo. Kakor govore drugih zaščitnikov, tako sem hotel tudi njegovega prečitati, pa prečitavši kolumno v Birževih Vedomostjah, mislil sem, to so fazmagorije, to mora biti drugi Spasovič, ne znani advokat, ter odložim list. Čez nekaj dni prinesejo „Sankt-Peterburgskija Vedomosti“ kritiko govorov poglavitnih zaščitnikov, in tù najdem, da vse drugo je sama sodrga, le advokat Spasovič je ruski Ciceron. Majaje z glavo in žalosten svojega slabega vkusa, vzamem Golos v roke. Ta list je prinesel pod črto humoresko, ki me je zvedrila. Golosov listničar namreč pripoveduje, kako je neki ruski „zapadno-liberal“ planil v njegovo sobo ter vže na vratih zavpil: „Prekrasno! prekrasno! nebeško je govoril!“ — „Kdo?“ vpraša listničar. — „Ah, vi še ne veste? Spasovič!“ — „Ste čitali njegov govor?“ — „Nak, slišal sem pripovedovati, udiviteljno! recite, ni li udiviteljno govoril Spasovič!“ — „Se vé, se vé“, dé listničar, „pa so vendar taki, ki se drznejo tako-le pisati“ (vzame list ter čita liberalu): „Poljak ljubi narod, to je, svoj narod. Ta narod ima bogato preteklost, ktera hrani mnogo tacega, od česa (Poljaku) še sedaj srce bije. Le-tá preteklost se dviguje pred njegovimi očmi v purpuru in zlatu, v divnem veličji, in on se zamisli v to nacijonalno preteklost ter si napaja svoje demokratične misli. Glej, tako se dela on revolucijonerja! Vse drugače je z ruskim mladenčem. Preteklost njegova je siromaška, zeló siromaška, naj govorí slavjanofilstvo kar hoče, njegova zdajnost je suha, siromaška, gola, kot obširna step, po kterej je mogoče broditi, pa ni kje vstanoviti se! Le-ta resolutnost ruske nature, o kteri toliko govoré, le-ta radikalizem, ki se nahaja v velikem številu ruskih delavnih močí, izvira ravno iz pomanjkanja preteklosti, iz polnega pomanjkanja kulture, iz tega, da ni na kaj opreti se. Le-ta radikalizem je najbolj debela, najbolj v očí — — „Dovolj! dovolj!“ zavpije liberal, „kakošen neotesanec je to napisal!“ — „Neotesanec je to pisal?“ vpraša začudeno listničar. „To je prekrasno, nebeško, udiviteljno rečeno“. — „To je nesramnost, surovost, laž! recite“, se togotí liberal. — „Haha!“ se nasmeja listničar, „to je Spasovičev govor!“ — „Spasovičev, kaj, Spasovičev govor?“ zategnjeno praša liberal, popade list, pogleda glavo govora, pohlevno izusti: „Da, nu, se vé, Spasovič ima prav za prav — prav“, ter se pohuljeno odpravi. Se non e vero, e ben trovato — sem si mislil, ko sem v tej zadevi dalje naslednje doživel: Vsi večí neodvisni listi so obsodili govor liberalnega advokata in donašali proteste v podobi dopisov iz vse široke Rusije, posebno iz ruskih mest nekdanje Poljše, v kterih so se Spasoviču lepo zahvalili za purpur in zlato, povrnitve čegar si ne želje. Drugi so ga obdelovali zavoljo njegove modrosti, ki je našla ubijstvo Ivanova nravstveno opravičeno, dasiravno liberali sicer obsojevanje k smrti imenujejo barbarstvo. Nazadnje je bilo Sankt-Peterburgsko Vedomostnih modrijanov sram in ukazali so svojemu listničarju Neznakomcu, da naj najde v govorih kneza Urusova in tovarišev kak las dober, v govoru Spasoviča pa tudi kak las pomankljiv. Njihova volja se je zgodila; liberalnemu advokatu pa je kri zavrela, in šel je ter napisal Sankt-Peterburgskim Vedomostjam pismo, v kterem je razglasil, da z ljudmí, ki pišejo Sudebni Vestnik, Golos in take liste, se on ne spušča v razgovore; Neznakomcu pa mora opomniti, da je vže 1858. leta v (petrograškem) „Slovo“ povedal, da „on je zapadno-liberal“, „slavofili pa in Rusi so barbari brez zgodovine“. Fabula docet: Liberali in liberalci so povsod enaki; oni povsod prav nježno, ljubeznjivo in omikano izpodbujajo grešne narode k samospoznanju s šopki iz surovosti, neotesanosti, barbarstva in podobnih cvetic, kakoršnih obilo pridelujejo v vrtu svoje kulture. Ti grešniki pa so tako barbarsko barbarski, da na take vonjave celó kihajo.

Iz Trsta 28. sept. (*Prestavljalec*) dopisov in sploh člankov Vašega mnogocenjenega lista nisem jaz, ampak dopisnik „Triesterice“ neki g. Arko v Ljubljani. Naznanjam Vam to iz gotovega vira, da vidite, kako zeló se moti tukajšnji Vaš dopisnik.

G. H. Martelanc.

Iz Gorice 29. sept. *Г. Г.* — Tukaj je vse mirno in tiho; dijakov ni več. — Letošnji napredek slovenske

učeče se mladine je bil dober; obžalovati moramo le, da zlobne roke nemčurskih pa lahonskih profesorjev so našo slovensko mladost preveč pritiskale. — Posebno so pokazale svojo moč nad onimi, ki se posebno potezujejo za národno reč, in po svojih bornih močéh za Slovenijo delajo. Kratko rečeno: Ako nam vlada slovenskih profesorjev ne priskrbí: v kratkem bo vsa naša gimnazija deloma germanizirana deloma polaščena. Naši slovenski dijaci, čujte! ne smejo več slovenski govoriti! Resnica je, da je tukajšnji zastareli suplent K.... neke dijake, ki so v mili materinščini kramljali, oštel z besedami: „Nichts slovenisch plapern; deutsch, deutsch! etc.....“ In zvedivši, da neki gimnazijalec „Sočo“ bere, zagrmi vpričo vse šole nad njim: „Gott bewahre, wenn Sie nochmals solche schmutzige Blätter lesen!“ Al pustimo to umazano stvar, o kteri germanizatorjem v obraz po pruski rečemo: „es jinge wohl, aber es jeht niche“. Naj raji častitim bralcem dam kratek opis „besede“, ki so jo napravili goriški dijaki 27. dne avgusta v Dornbergu, o kteri nismo še brali v nobenem listu nič. Beseda se je začela z izvrstnim govorom sedmošolca gosp. Vodopivca. Po govoru so naši dijaki pod vodstvom Carli-jem zapeli „Dijaško“, kterej je napev zložil naš nadepolni mladi učitelj Sovodenjski gosp. Avgust Leban prav dobro. Po petji je deklamoval petošolec Primožič, kteremu je pa prevečkrat beseda ušla. Po deklamaciji so naša mlada grla zapela „Slovó“ v občno zadovoljnost. Na to je dobro deklamoval šestošolec Kragelj; potem so zapeli „Venec“ in na zadnje bila je gledališka igra, ktero so izvrstno vršili gospodje: šestošolec Kragelj, učitelj. priprav. Benko Poniž, sedmošolca Lutman in Vodopivec in osmošolec Furlani. Razšli smo se s srčno željo, da bi se kmalu zopet sešli tako veseli kakor ta večer.

Iz Gorice 30. sept. — Sprejmite „Novice“ popis redke svečanosti, ktera zadeva enega najstariših Vaših naročnikov in ceniteljev, možaka, s kterim se Slovenci vže celih 50 let ponašamo — popis svečanosti o priliki petdesetletnice — zlate maše — prevzvišenega našega kneza-nadškofa dr. Andr. Gollmayer-ja, Radoljčana. — Danes se je izpolnilo 50. leto po Njihovi novi maši. Ob 8. uri zjutraj jih je v domači kapeli marsikaj iznenadilo. Spremenila sta se bila kapelica in oltar v prav okusen cvetnjak. Po stenah niso visele le damaškove preproge in girlande iz cvetlic in zelenine, temveč tudi razne podobe, nad oltarjem sv. Andreja, na obeh straneh pa vseh goriških nadškofov in druge. Na koru so bili 4 transparenti, dva z mašniškimi, škofovskimi in drugimi znamenji, dva pa s prav primernima svetopisemskima napisoma (*Corona dignitatis senectus (Prov.)* = *Venec dostojanstva visoka starost* — in „*Exultatio viri est longaevitas*“ (*Eccli.*) = *Veselje moža je dolgo življenje*). Najbolje pa se je podajal krasen venec viseč nad srebernolaso glavo dušno in telesno krepkega drugomašnika. Ko so stopili prečastitljivi starček v kapelo, sprejel jih je pozdrav: „*Ecce, sacerdos magnus...*“ = „*Glej, véliki duhovnik*“, ki ga je izvsrtno ubrano, čutljivo in gladko s fisharmoniko pel moški zbor na koru (vrli oo. Frančiškani), kteri je tudi med pomenljivim sv. opravilom lepe primerne pesmi izvrševal. — Ob 11. uri dopoldne se je poklonila Njih prevzvišenosti vsa mestna duhovščina; kapitelski dekan je izročil preč. jubilantu sprelepo zvezane voščilne adrese vseh 15 dekanij, sestavljene v 4 jezikih (latinskem, slovenskem, italijanskem in nemškem). V ginljivem odgovoru so Njih ekscelencija med drugim rekli, da nikdar niso za nobeno povišanje ali poslavljenje prosili ali se za-nj poganjali, razen profesure bogoslovske (v Ljubljani), za ktero je bilo treba, se ve da, podvreči se preskušnji; zato se nadjajo, da to, kar so, so po Božji volji. — Drevi bo primerna svečanost v prostorih deškega semenišča; napravi jo katoliško društvo. Pozneje bode igrala meščanska banda na nadškofijskem dvorišči. — Jutri bo slovesna pontifikalna maša v véliki cerkvi; popoldne prazničen obed, h kteremu je povabljenih 24 najodličniših oseb našega mesta. —

— 1. okt. Pri sinočni „besedi“ katoliškega društva, ktere se je vdeležilo obilo ljudí, sosebno veliko gospá, govorili so: predsednik dr. Doliak, podpredsednik g. Toman in Zaderski kanonik, nekdanji tajnik našega knezo-nadškofa, g. Rajčević. Dr. Doliak je podal kratek pregled zgodovine zlatomašnikovih prednikov, oglejskih patrijarhov in goriških nadškofov; Toman nekaj životopisnih črtic (po slovenski); Rajčević kratek pa karakterističen obris mišljenja in delovanja nadškofovega; potem je obravnaval predmet, da cerkev v svojih pastirjih čvrsto živi vkljub vsemu, kar se na videz tej resnici vdira. Vmes je igrala godba. Po vsakem govoru so se odmevali prisrčni „evviva“ in „živili“! Dvorana je bila še skor okusniše ozaljšana, ko unikrat za papeževo slavnost. — Danes je trajala vélika maša i. d. skor 2 uri. Leta in leta nismo videli, da bi se bili ljudje tako tlačili v prvostolni cerkvi, kakor danes. Da se je cerkev vsa po svatovsko oblekla, razume se samo. „Te Deum“ so preč. drugomašnik s posebno močnim glasom zapeli. Nenavadno je povzdigovalo svečanost to, da so opravljali više strežniške opravila vsi 3 dostojniki prvostolnega kapitelna in pa 2 častna kanonika. Častite Uršulinarice ljubljanske, v kterih cerkvi so zlatomašnik leta 1821. novo mašo obhajali, poslale so jim danes voščila po svojem spovedniku. Preteklo noč je došla od sv. Očeta za voščilo dovolitev, da smejo podeliti danes popolni odpustek (kakor je to pri nas sicer le 2krat v letu navadno). Od sosednih škofov i. d. so došla drugomašniku-prvostolniku voščila že za 23. dan sept. — dan Njih posvečenja za mašnika. Gosp. dr. J. Bleiweis, kteremu so knezonadškof v Ljubljani prvi učenik bili, čestital jim je po telegramu. — Bog nam ohrani vélikega zlatomašnika še mnogo let!

Došla je vredništvu „Novic“ s tem dopisom krasna himna, ki jo je na čast prevzvišenemu zlatomašniku zložil g. A. M. Srčno obžalovaje, da tiskarne sedanje zadrege ne pripuščajo cele himne natisniti, kakor bi radi, natisnemo vsaj poslednji dve kitici tako-le se glaseče:

Težavno vodstvo je vladikovine
V viharnih, važnih časih teh sedanjih.
Mar komu živih kdaj iz glave zgine
Prevratov hrup domačih in vnanjih?
In boj duhovni, verski, kdaj ta mine,
Ki red posipa — zdi se — dni nekdanjih?
A **Tebe** hrup i borba ta ne maja,
Vsestranska vednost moč in meč **Ti** daja.

Pristoja piramide **Ti** in grada
Podoba, zlatomašnik prečastiti!
Doživel, storil si, kar ni navada,
Da vsakdo drugi vidi in zna storiti.
Poglej nazaj, kak lepa je livada,
Po kteri dal si Nil **Svoj** se razliti!
Razlij nad nas **Svoj** blagoslov danes sveti,
Bog **Tebi** pa — daj dolgo še živeti!

Iz Gorice 10. sept. (*Naša kmetijska šola in pa gosp. Pověše.*) V 2. seji deželnega našega zbora zanimival nas je posebno predlog deželnega odbora za prenaredbo deželne kmetijske učilnice, koja mora biti preustrojena na popolnoma praktični podlagi. Z radostjo

smo v dotičnem sporočilu zarad kmetijske šole, ktero je referent dr. Deperis čital, čuli priznavanje neutrudljivega delovanja in učiteljske zmožnosti našemu častitemu narodnjaku gosp. Francu Povše-tu, ki je to leto začasno vodil kmetijsko šolo tako, da deželni odbor pri vsem tem, da je pomanjkovalo učiteljskega osebja, je vendar videl dober vspeh pri izpitih dijakov. — Mi želimo iz srca, da se posreči poslancem našim, to deželi jako koristno učilnico dobro ustanoviti. Ob enem pa smo radovedni, ali bode pravica zmagala, in gosp. Povše, ki je preteklo leto v provizorni tej službi sijajno dokazal, da je ves sposoben za vodstvo učilnice, za trdno imenovan vodja deželne kmetijske šole. To želijo ne le njegovi dijaki, ki so vsi (celó tudi vsi učenci italijanskih razredov) za-nj prosbo pri deželnem odboru vložili, da bi njim tudi v prihodnje ostal vodja, temuč tudi vsi drugi deželani, kterim je korist te šole pri srcu. Vederemo!

Boršt na Primorskem 29. sept. F. Š. — V zadnjem listu „Novic" se bere v dopisu iz Trsta, da je grozdje drobno kakor grah; to je mogoče po nekterih krajih, pri nas ni tako. Pri nas pričakujemo in smo gotovi, da dobimo prav dobro vino (Brežanko). Tedaj si štejem v dolžnost, vsem prijateljem našega vina to naznaniti. Le pridite po-njo kakor lani; vsaj bo dobra in še precej je bode.

Iz Istre 21. sept. (*Istersko kmetijsko društvo*), o kojem znate, da ima sedež v brezvodnem Rovinju (brezvoden R., kajti tam ni nobenega studenca, kapnice se posušé in vodo je treba v suši kupovati po 5—6 novčičev bokal) imelo je svoje 4. zborovanje v Labinju gradu (Albona) dne 9. in 10. septembra. Od 14 napovedanih točk se je le posvetovalo: 1. Jeli za Istro boljše domače goveje pleme, ali tuje? Obveljalo je, da je boljše domače. — 2. Predsednik g. Polesini je priporočal složnost, ustrajnost — in cilj se bode dosegel (kakošen cilj neki?). 3. Tretji govornik se je tožil na sušo, da turšica ne more rasti. 4. Zbirali so prihodnjega predsednika društva — pa s težko muko so ga izbrali, kajti od treh zaporedoma izbranih ni hotel nobeden te časti — in morali so izbrati nepričujočega Porečkega trgovca Sbisa (ta vsaj ni proti izboru protestovati mogel). To so stvari, o kojih se je v zborovanji govorilo. — Vrli agronom gosp. Godina iz Kopra pozdravil je društvo v imenu ljubljanskega kmetijskega društva, pa na to mu ni rekel nobeden ne bev ne mev. Pa vsaj Slovenec ni vreden odzdrava od društva prečiste italijanske krví! Ko je pa gosp. A. od Porečkega kmetijskega odbora pozdrav izrekel, je iz vseh ust zadonelo: „Viva l' Istria, viva la patria!" Na bogatem obedu pri izvrstni kapljici je bilo neizbrojnih zdravic, med kojimi: „Viva Italia!" ni zadnja ostala. Pa kaj se bomo temu čudili, saj so bili nazoči sami taljanomani, kakor je celo društvo. Na mizi jih je mala trobojna taljanska zastavica opominjala, da drage Italije ne pozabijo. Zvečer se je domača glasba producirala in grad je bil razsvitljen — celó umetni ognji niso se pogrešali. Kazališče in drugi večer sijajni ples je povzdigoval svečanost, — od bogatega aristokrata do šoštarja in postopača — vse je bilo židane volje! Vidite, kako šegavi Talijan zna suhe in puste poljedelske obravnave v sladke veselice prestrojiti. Za to veselico je domača županija odločila 300 gold. Koliko je iz provincijalne blagajne se v to početje potrošilo, morali bi naši poslaniki znati, da ima pa to društvo letne državne podpore 3000 gold., znamo vsi. Komentara ni treba.

Iz Postojne. (*Le resnično!*) Neki F. K. je pisal v zadnjem listu „Novic", da najboljša učiteljska služba na novovstrojenih šolah v Studenem, Orehku, Matjenivasi in Terni ne znaša čez 160 gold. letnega dohodka. Ker bi se utegnil vsled tega neresničnega dopisa marsikdo, ki je mislil za to službo prositi, ostrašiti, da ne bi prosil, se vredovno na znanje daje, da ima vsaka gori imenovanih učiteljskih služeb zraven lepega prostornega stanovanja 300 gold. čistega dohodka.

C. k. okrajni šolski svèt v Postojni 29. sept. 1871.

Iz Notranjskega. F. K. — V dopisu zadnjih „Novic" „izpod Nanosa" sem na kratko omenil novih šol na Krasu in učiteljske plače. Žal mi je, da napačno podučen sem napčno pisal, al to z dobro vestjó rečem, da nikogar nisem hotel žaliti, najmanj pa našega za šolo mnogozasluženega in za blagor Notranjcem vedno skrbnega glavarja gosp. Globočnika.

Iz Postojne. (*Za pogorelce v Petelinjah, Belskem in Radohovivasi*) so poslali c. k. okrajnemu glavarstvu v Postojno: knez Hugo Windischgrätz 90 gold., fare: gozd 9 gold., sv. Margareta 3 gold., Trebno 5 gold., Rudolfovo 15 gld., Vrabče 4 gld., Bela cerkev 1 gold. 90 kr., soseska Staritrg 7 gld. 50 kr. in soseska Dvor 2 gold.

Iz Ljubljane. (*V seji odbora družbe kmetijske*) je bila prošnja svilorejskega društva Metliškega, naj bi se dovolila dva sejma za svilarstvo (za trgovino s žido), izročena dotičnemu odseku, ker bi taki trgi na pravem mestu — morebiti v Ljubljani — utegnili svilarstvu kranjskemu res koristni biti. — Na vprašanje Pražke zavarovalnice živinske: ali ne bi kazalo tudi na Kranjskem ustanoviti agencijo, je odbor enoglasno sklenil, da ne bi kazalo, ker tudi dunajski Apis in Peštanska asekuracija, ki imata agenciji na Kranjskem, slabo napredujeta zarad previsoke tarife. — Nektere prošnje za podporo o živinoreji, sadjereji, čbeloreji itd. so bile večidel ugodno rešene. — Za ude družbine so bili sprejeti gospodje: Majdič Jakob in Šimon Jožef iz Dola, Šimenc Janez, posestnik in mlinar iz Kleč, Vodnik France, posestnik in mlinar iz Pšate, Vodnik Janez, posestnik in mlinar iz Dola, Vodnik Janez, posestnik in mlinar iz Zaboršta, Skubic Mihael, fajmošter iz Poljan. —

— (*Učiteljski zbor.*) Učitelji kranjski so imeli preteklo sredo svoj občni zbor, v kterem se je zbralo okoli 120 učiteljev kranjskih, in kterega so — na veliko radost Slovencem — počastili gospodje Fabković, Filipović, Modec in Tomšić iz Hrvaškega. Posvetovanja, ki so bila na dnevnem redu, so „Novice" v 39. listu naznanile. Posebno živahna je bila razprava o učnih načrtih, o kterih je poročal g. Lapajne, učitelj iz Idrije; enoglasno se je sprejelo, da se nemški jezik začne učiti še le v 3. razredu, a nikakor ne v 1. ali 2. Po tem načrtu, kterega so vsi nazoči učitelji kranjski odobrili, se ima nemškemu jeziku določiti v 3. razredu po štiri, v 4. pa po 5 ur na teden. Čudno se nam zdi le to, da med 120 učitelji se je edini g. Močnik poganjal za več nemščine v ljudskih šolah. — Na dalje se je sklenilo, naj se učiteljsko društvo za Kranjsko spremeni v občno slovensko učiteljsko društvo, ter se tako spolni želja nekterih bližnjih štajarskih in koroških učiteljev. Ta predlog, ki ga je stavil g. Stegnar, učitelj iz Idrije, je bil z veliko navdušenostjo sprejet. — Najbolj živahna debata se je pa vnela pri posvetovanji o pravnih razmerah in o plači ljudskih učiteljev. Naposled se je sklenilo, delati na to, da se učiteljska plača vredi po izgledu štajarske dežele, naj se cerkveništvo (mežnarija) loči od učiteljstva in naj se določi posebna nagrada učiteljem za orglanje v cerkvi. V tem smislu se je brž drugi dan poslala peticija do sl. deželnega zbora. — Z učiteljskim zborom je bila tudi združena razstava

učilnih pripomočkov v dveh sobah c. k. vadnice, ktera je gotovo zanimala vsacega zvedenca; posebna čast v tej zadevi gré Idrijski šoli. Zvečer je v Tavčarjevi gostilnici bila velika „beseda“ v pomoč učiteljem in njihovim vdovam in sirotam. Svirala je vojaška godba grof Huyn-ovega polka, in pelo je pod vodstvom g. Nedveda 50 najboljših učiteljskih močí. Dvorana, ozaljšana s slovenskimi zastavami, bila je tako polna, da je srečen bil, kdor je prostor našel. Bila je prava narodna veselica, ktera ostane vsacemu še dolgo v spominu in tudi našim milim gostom iz Hrvaške.

— Čitalnica Kamniška je gg. dr. J. Bleiweisu in dr. Costi poslala krasno diplomo častnega uda.

— (*Druga predstava dramatičnega društva*) v gledališči bode v soboto 7. oktobra. Predstavljale se bodo tri igre, namreč: „Zabavljica“, veseloigra v 1 dej., ktero je poslovenila gospá Lujiza Pesjakova, potem še znana dobra burka „Eno uro doktor“ v 1 dej. in igra s petjem „Pred zverinjakom“ v 1 dejanji.

— (*Dramatičnega društva*) prva redna gledališka predstava v letošnji sesoni nas je seznanila z dobro dunajsko burko v 3 dejanjih: „Doktor in postrešček“, ktero je za naše razmere prav dobro presukal gosp. Alešovec. Pred vsem omenimo nove pevske močí v gospodičini Rossovi iz Postojne, ktera je prvikrat stopila na oder in z lepim svojim in polnim glasom si prikupila simpatijo našega občinstva. Ko temeljita pevska in dramatiška šola še ogladi to, kar je zdaj še okorno, bode gospodičina Rosova postala kinč slovenski opereti in spevoigri. Prvikrat je stopil tudi na oder gosp. Špindler in za prvo poskušnjo dobro izpeljal svojo nalogo. Od že znanih nam močí zaslužita brez ugovora gospoda Noli in Kajzel največo pohvalo, vzlasti g. Noli je bil klasičen v koupletih; a tudi gospoda Šušteršič in Jeločnik bila sta prav na svojem mestu. Radostni smo pozdravljali tudi nastop priljubljene nam gospé Valente-Brusove in marljive gospodičine Podkrajšekove, ki ste igrale prav pikantno. Gospodičina Pardubska je staro „branjevko“ tako izvrstno iz življenja posnela, da je bil le en glas o njeni hvali. — Gledišče je bilo dobro polno. Začetek je tedaj jako ugoden; tedaj le pogumno tako naprej! — „Laibacherica“ hvali predstavo, pravi pa, da ni „spodobno“, da se je v nekem koupletu karala „manjščina“ deželnega zbora. Aj! kako precartano skrb ima vradna „Laib.“ za ljubljence svoje; — kedar pa večino deželnega zbora napadata pred svetom „glassalon“ kazinski in „Tagblatt“, takrat jej pa nič mar ni „za mir in spravo“!

— Danes zvečer se bo praznoval rojstni dan Njih Veličanstva cesarja v čitalnici, kjer bode svirala kapela c. k. polka grofa Huyna.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Iz gotovega vira moremo povedati, da minister Hohenwart popolno zaupanje vživa pri cesarju, čegar trdna volja je dognati spravo med narodi. Kakor ministri tako je tudi presvitli cesar sam vedel, da se bode upirala neka stranka blagim namenom svojim in ves ta upor je bilo Njegovo Veličanstvo že pripravljeno; al „pravica vsem narodom“, to je tista čarodelna moč, ki naposled premaga vse.

Hrvaško. — Dve važni dogodbi na političnem polji imamo naznaniti čitateljem našim, ki kažete, da národna stranka krepko stopa na noge. Ena dogodba je ta: Hrvaški minister grof P. Pejačević je pri obedu po dokončani skupščini županije virovitičke rekel, da narodna stranka je dobila iz Českega 150.000 goldinarjev v podporo agitacij pri volitvah na Hrvatskem in v Slavoniji. Na to temu ministru národna stranka zdaj v svojih časopisih kar v obraz meče primek nesramnega obrekovalca in lažnika, ako ne dokaže resnice tega, kar je govoril. Tako je pravo! Le krinko z obraza lažnikom! Zdaj, kakor se bere po vladinih časnikih, se izgovarja minister, da nikdar ni kaj tacega trdil, a da je le govoril, kar je od druzih slišal. Res, lepo je za — ministra! — Drug dokaz odločnega delovanja národne stranke je sledeči: Ker je hrvaški deželni zbor, kakor naši bralci že vedó, magjarska vlada zopet odložila na 15. januarija novega leta in po takem narodni poslanci nimajo priložnosti, izreči svojih mnenj niti o splošnem državnem stanju niti o druzih, za deželo jako potrebnih stvaréh, zato je priobčilo vseh 54 národnih poslancev 20. septembra zeló energično proklamacijo na svoje volilce. Narodni poslanci v tem razglasu naštevajo vse pregrehe, ktere sta zadolžila deželna vlada hrvaška in poprejšnji, samo po vladni sili sestavljeni deželni zbor; potem pripovedujejo, da jako važne postave se niso izvrševale, druge pa le na škodo deželi; dalje omenjajo, da je magjarski zbor v Peštu sklenil postave, vsled kterih ima plačati dežela veliko veče davke, — jako pogubljivo prodajo gozdov v granici itd. Vsa ta, ali na videz konštitucijonalna ali pa absolutistična djanja, pravijo narodni poslanci, so zakrivila razne zmotnjave javnega prava in postavodajstva, desorganisazijo pravosodja in javnega uradovanja, ovirala so napredek v šolstvu, vničila so deželno blagostanje in smedla deželne razmere, — konečno so širila največo narodno nezadovoljnost. Bile so Vam — pišejo v razglasu — volilcem vse te pregrehe pred očmí, ko ste pri novih volitvah izbrali svoje zaupne možé, o kterih ste prepričani, da bodo po vsej svoji moči odpraviti skusili omenjene napake. Radovalo se je vse slovanstvo o Vaši zmagi velikanski; željno ste pričakovali, da novi deželni zbor se začne 1. dne junija. Al bili ste goljufani, kajti peštanska vlada preložila je dan zborovanja od 1. junija na 3. julija, pozneje na 20. septembra in konečno — v konstitucijonalnih deželah po nezaslišanem načinu! — celó do 15. januarija 1872. leta, in to še le takrat, ko je bila večina poslancev že na potu v Zagreb. Po tem načinu deželni zbor letos ne bode zboroval, akoravno to jasno izreka postava, in tako tudi ne bo v stanu, pregledati računov preteklega leta, sestavljati proračuna za prihodnje leto, izrekati svoje mnenje o poprejšnji in sedanji vladi, in najti pomočkov zoper omenjene raznovrstne napake. — Ker tedaj nimamo postavnega zastopa, izrekamo slovesno in pred vsem svetom, da nikakor ne prevzamemo odgovornosti za odlog deželnega našega zbora ter jo prepustimo onim, ki so nasvetovali tako postopanje Njihovem Veličanstvu. — Če pa mislijo ministri Vas tako preveriti, dana Vam bode gotovo že prilika, da bodete izrekli možato to, da, kakor spoštujete pravice druzih narodov, isto tako zahtevate tudi svoje, — da mora povsod in zmirom veljati le postava, in da hočete svobodni živeti pod vladarstvom presvitlega kralja. Vaše zastopnike pa ne bode premotila nikakoršna sila. Upamo, da pravični kralj ne bode privolil, da se odtegne narodu trojedne kraljevine še dalj njegovo pravo in korist ustavnega življenja.

Listnica vredništva. Gosp. A. B. v K. na Sed: Administ. Jurija s pušo, Via S. Luzia Nr. 6. — Gosp. A. Poniž-u: Plačati je še 1 gold. 15 kr.

Odgovorni vrednik: Janez Murnik. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.